לא אמר ולא כלום [א]אמר לה לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשתו הרי את לעצמך מהו מי אמרינן למלאכה קאמר לה או דילמא לגמרי קאמר לה א״ל רבינא לרב אשי ת״ש א)דתניא ב)[ב]גופו של גט שחרור הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך השתא ומה עבד כנעני דקני ליה גופיה כי א״ל הרי אתה לעצמך לגמרי קא״ל אשה דלא קני ליה גופה [ג]לא כ״ש א״ל רבינא לרב אשי אמר לעבדו אין לי עסק בך מאי מי אמרינן אין לי עסק בך [ד]לגמרי קא״ל או דילמא למלאכה קאמר ליה א״ל ר״נ ג) לרב אשי ואמרי לה רב חנין מחוזאה לרב אשי ת״ש ד)[ה]המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו ראשון אמר רשב״ג בד״א שלא כתב עליו אונו אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו ה״ד אונו אמר רב ששת דכתב ליה כשתברח ממנו אין לי עסק בך: ה)אמר אביי [ו]המקדש במלוה אינה מקודשת [ז]בהנאת מלוה מקודשת ו)ואסור לעשות כן מפני הערמת רבית האי הנאת מלוה ה״ד אילימא דאזקפה דאמר לה ארבע בחמשה הא רבית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוה [ח]לא צריכא דארווח לה זימנא: אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירהו לי במכר לא קנה באשה אינה מקודשת בפדיון הבן אין בנו פדוי בתרומה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן ז)מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות מאי קסבר רבא אי קסבר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אפילו כולהו נמי ואי קסבר לא שמה מתנה אפילו תרומה נמי לא ועוד הא רבא הוא דאמר [ט]מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ח)דאמר רבא [י]הילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי נטלו והחזירו יצא ואם לאו לא יצא אלא אמר רב אשי [כ]בכולהו קני [ל]לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין א״ל רב הונא מר בריה דרב נחמיה לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיך: אמר רבא [מ]תן מנה לפלוני ואקדש

לא אמר כלום. להתגרשה אם כתב לשון זה בגט שאין זה לשון גירושין: **הרי את מותרת.** לשון גירושין הוא ולא לשון שחרור דשפחה דאי בת חורין משוה לה אינה מותרת לעבדים אבל לשון גט הוא לאשה שמתירה לכל שהיתה אסורה לו על ידו: **לגמרי.** אפילו להנאה: **למלאכה.** שיהא מעשה ידיה שלה: **לעבדו.** כנעני: **לגמרי.** אפי׳ לשחרור גופו ומותר בבת חורין: **יצא לחירות.** ואע״ג דקי״ל (גיטין דף מד.) קונסין אותו לפדותו מן העובד כוכבים עד עשרה בדמיו לאפקעיה ממצות: **וצריך גט שחרור.** להתירו בבת חורין משום דעובד כוכבים גופו לא קני דכתיב ט) מהם תקנו אתם קונין מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה (שם דף לח.): **בד״א.** שצריך גט שחרור שלא כתב עליו אונו כשמכרו לעובד כוכבים: **אונו.** לשון שטר: **לכשתברח ממנו.** מן העובד כוכבים: **אין לי עסק בך.** אלמא לשון שחרור הוא: **המקדש במלוה.** דאמר התקדשי לי במלוה שהלויתיך: **אינה מקודשת.** דקיחה משדה עפרון גמרינן דיהיב מידי בשעת קידושין ומלוה להוצאה ניתנה י) וכבר הן שלה ומעות אחרים היא חייבת לו כ): **בהנאת מלוה.** מפרש לה ואזיל: **אילימא דאזקפה.** מעיקרא ארבעה בחמשה והשתא אמר לה התקדשי לי בזוז חמישי: **רבית מעלייתא הוא.** ואמאי קרי ליה הערמת רבית: ה״ג **ועוד היינו מלוה.** שאף הזוז הזה כבר מחוייבת ועומדת: **לא צריכא דארווח לה זמן.** הלואתו ואמר לה התקדשי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך או לי ואפי׳ לאגר נטר ל) לא דמי כלל ואם פירש לה כך מקודשת והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור דלא קץ לה מידי ולא מידי שקל מינה וכ״ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו דהשתא הוא דקא יהיב לה הך פרוטה דהנאת מ) מלוה אבל כי מקדש לה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם ברשותה והם שלה: **במכר לא קנה.** כגון קרקע דקי״ל לקמן (דף כו.) שהיא נ) נקנה בכסף אינו נקנה בכך דלאו מידי יהיב ליה: **יצא ידי נתינה.** ומוכרה לכהנים והדמים שלו ולקמן פריך ממה נפשך: **ואסור לעשות כן.** לפי שבשכר זה יתן לו שאר תרומותיו והוי האי כהן כקונה תרומה בשכרו ומסייע בבית הגרנות שיתנו לו התרומה ותנן בבכורות (דף כו:) כהנים המסייעים בבית הגרנות אין נותנין להם תרומה ומעשרות בשכרן ואם עשו כן חללו ועליהם הכתוב אומר (מלאכי ב) שחתם ברית הלוי: **לא החזירו לא יצא.** דהוה ליה גזל למפרע: **אלא אמר רב אשי.** ודאי בכולהו אמר רבא דקונה לבר מאשה כו׳ והאי לחליפין דמי כקנין בסודר דאינו אלא אוחז בה ומחזירו: ואקדש

אשה דלא קני ליה גופה לכ״ש. אע״ג דגבי הרי את בת חורין לא מהני מק״ו היינו משום דלא שייך חירות באשה ולא עביד ק״ו אלא מלשונות דשייכי הכא והכא: **כשתברח** ממנו. כלומר מן העובד כוכבים אבל אינו רוצה לומר כשתברח ממני מעכשיו אין לי עסק בך (א) א״כ יהיה מיד בן חורין ויתחייב במצות ולא יוכל לקיימו ס) בבית העובד כוכבים נמצא שרע לו מה שכותב עליו אונו: **דארווח** לה זימנא. פי׳ בקונטרס שהיתה חייבת לו ונתן לה זמן ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת לאדם פרוטה שיפייסני על כך[א] ואם פירש לה כך מקודשת והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור דלא קץ לה ולא מידי שקיל מינה[ב] וכ״ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו מקודשת אבל כי מקדשה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם שלה וברשותה ומה שפי׳ דרבית קצוצה לא הוי כיון שאין האשה נותנת לאיש כלום לא נהירא כיון שהוא ע) נותן לה זה פרוטה בקידושין ולא נתן לה כלום הוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש והוי רבית גמור וכי ההיא (ב״מ דף סב:) דמנה אין לי חטין במנה יש לי שייך לקרות הערמת רבית שמערים דלא הוי אגר נטר ליה[ג] לכן פר״ת דאיירי הכא שהיתה חייבת מעות לאדם אחר והגיע זמנו לפרוע ובא זה ונותן למלוה פרוטה לארווחי לה זימנא וקידשה באותה הנאה[ד] ואם תאמר אמאי אסור לעשות כן מפני הערמת רבית והא אמר בפרק איזהו נשך (שם דף סה:) שרי ליה לאיניש למימר לחבריה שקול ד׳ זוזי ואוזפי לפלוני זוזי דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וי״ל היינו שאין הלוה נותן כלום לנותן אבל אם היה נותן היה נראה כשלוחו ואסור דכי נמי אמרינן התם באיזהו נשך (שם) שרי ליה לאיניש למימר לחבריה שקול ד׳ זוזי ואמור לפלוני דלוזפן זוזי היינו כשאין המקבל נותן כלום למלוה כי אם היה נותן היה נראה כשלוחו ואסור[ה] וא״ת אמאי מוקי לה בארווח לה פ) בתחילת הלוואה היה יכול להעמיד דבהנאת מלוה מקודשת כגון שהמקדש נותן למלוה פרוטה להלוות לה מעות ובאותה פרוטה נתקדשה לו וי״ל בהנאת מלוה משמע מלוה שהיתה עליו כבר[ו]: **לא** החזירו **לא** יצא. וא״ת אמאי לא יצא הא לא הוה תנאי כפול וי״ל דאיכא תנאי דלא בעי כפול כגון הכא שהיה דעתו שיברך חבירו על אתרוג שלו וגדולה מזאת אמרו (לקמן דף מט: ושם צ) בההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דישראל ולא פירש ולא מידי וסוף לא סליק בעי למיהדר ואמר רב הונא הוי דברים שבלב ואינם דברים א״כ משמע דוקא משום דלא פירש אבל אם פירש הוי תנאי אע״ג דלא כפליה וה״נ איתא במי שמת (ב״ב דף קמז.) גבי ש״מ ק) שאמר כמדומה אני שאשתי מעוברת נכסי לפלוני לסוף נתגלה שהיתה מעוברת וקאמר התם דלא הוי מתנה משום דמעיקרא לא היה בדעתו ליתנם לאותו פלוני אם היתה אשתו מעוברת ה״נ לא בעינן תנאי כפול כיון שהיה בדעתו לכך וא״ת ובלא החזירו אמאי לא יצא והא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד והתנאי בטל כדאמרי׳ התם (גיטין דף עה.) מכדי כל תנאי מהיכא ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן והתם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר הוה וי״ל התם לא הוי מסקנא הכי ואיכא שינויי אחריני א״נ י״ל הא דלא מהני תנאי ומעשה בדבר אחד היינו כששניהם סותרים זה את זה כי ההיא דעל מנת שתחזירי לי את הנייר דפרק מי שאחזו (שם) דהתם ס״ד דכל האומר ע״מ לאו כאומר מעכשיו דמי ונמצא שאינה מגורשת עד שמחזרת הנייר ואז אינו שלה[ז] אבל הכא סבר דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי: **ואם** לאו **לא** יצא. והא דאמר במסכת סוכה (דף מא:) אתרוג היה לו לר״ג נטלו ר׳ יהושע ויצא בו ונתנו לר״ע ויצא בו ר״ע והחזיר לר״ג ודייקי׳ מינה מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע״פ שר׳ יהושע לא החזירו לר״ג דעתו של ר״ג היה לכך שלא היה חושש אלא שיחזור לידו אחר שיצאו כולם: **לבר** מאשה לפי שאין **אשה** נקנית בחליפין. וא״ת במאי דמו לחליפין אי משום דחליפין הדרי הא בחליפין גופייהו אמר בנדרים פרק השותפין (דף מח:) דאי תפיס לה מיתפסי ונראה לר״י דלאו חליפין הוא ומדרבנן הוא דלא הוו קידושין לפי שדרך העולם להחזיר חליפין והוי כעין חליפין דמי ר) ואתי למימר אשה נקנית בחליפין הילכך אפקעינהו רבנן לקידושין מינה תדע דלאי כחליפין דמו במכר היאך קנה בהאי מנה הא אין מטבע נעשה חליפין ש) וכן בפדיון הבן למה יהא בנו פדוי בחליפין הלא כסף ה׳ שקלים כתיב ת) ולא חליפין[ח]: אם

עין משפט נר מצוה

לה א מיי׳ פ״ה מהל׳ עבדים הל״ג סמג עשין פו טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעי׳ מג:

לו ב מיי׳ וסמ״ג שם טוש״ע שם סעי׳ מא:

לז ג מיי׳ פ״א מהל׳ גירושין הל״ד סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ קלו סעי׳ ד:

לח ד מיי׳ פ״ה מהל׳ עבדים הל״ג סמג עשין פו טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעי׳ מא:

לט ה מיי׳ שם פ״ח הל׳ א סמג שם טוש״ע שם ס״פ:

מ ו מיי׳ פ״ה מהל׳ אישות הל״ג סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ כח סעי׳ ז:

מא ז ח מיי׳ שם הל׳ טו טוש״ע שם סעי׳ ט [י]:

מב ט מיי׳ פ״ג מהל׳ זכיה ומתנה הל״ט סמג עשין פב טוש״ע חו״מ סי׳ רמא סעי׳ ו:

מג י מיי׳ פ״ח מהל׳ לולב הל״י סמג עשין מד טוש״ע או״ח סי׳ תרנח ס״ד:

מד כ מיי׳ פי״א מהל׳ בכורים הלכה ח ופי״ב מהל׳ תרומות הל״ט טוש״ע חו״מ סי׳ קצ סעי׳ ג וטוש״ע י״ד סי׳ שה סעי׳ ח:

מה ל מיי׳ פ״ה מהל׳ אישות הלכ״ד סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ כט סעי׳ א:

מו מ מיי׳ שם הלכ״א סמג שם טוש״ע שם סעי׳ ג:

מסורת הש״ס

א) [נ״ל דתנן], ב) גיטין פה: ע״ש בתוס׳, ג) [ט״ס ונ״ל רב חנין. (סדר הדורות ורש״ש, ועיין יעב״ץ)], ד) גיטין מג: פה: [תוספתא דע״ז פ״ד ה״א], ה) לקמן מז. מח. [ב״ק לט. סנהדרין יט:], ו) ב״מ סב:, ז) [בכורות כו: תמורה ח:], ח) סוכה מא: ב״ב קלז:, ט) [ויקרא כה], י) [לקמן מז ע״א], כ) [ברש״י רי״ף נוסף: ולא יהיב לה מידי], ל) [ב״מ סג ע״ב], מ) [נלע״ל דהנאת מחילת מלוה. יעב״ץ], נ) [בדפו״ר: שהוא], ס) [בדפו״ר: לקיימם], ע) [בדפו״ר: שהיה, וכל״ל. רש״ש], פ) [בדפו״ר נוסף: זימנא], צ) [ד״ה דברים], ק) [בדפו״ר: שכיב מרע], ר) [בדפו״ר: דמו ואתו], ש) [ב״מ מה ע״ב ע״ש], ת) [במדבר יח, טז], א) [נלע״ל דהתם], ב) [נלע״ל כי הדר אמר],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה כשתברח וכו׳ דא״כ יהיה:

מוסף רש״י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. והרי זה כאותה ששנינו שחוק לפני רקוד לפני שאם יש בו שוה פרוטה מקודשת. רמב״ן. ב. אלא משום דמיחזי לעלמא כריבית אסור לעשות כן מפני הערמת ריבית. ריטב״א. ג. אלא היתר גמור אלא שמערים להרבות מעותיו. תוס׳ הרא״ש. ד. ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שעשיתי לך שנשתדלתי עם פלוני שהרויח לך זמן. ריטב״א. ה. הכא נמי כיון שהאשה מתקדשת בכך נראה כשלוחה ואסור. תוס׳ הרא״ש. שהוא כחוזר ונפרע ממנה מה שנתן למלוה. ריטב״א. ו. בתוס׳ הרא״ש כתוב: שהיתה עליה כבר. ז. וסותר תנאי המעשה. תוס׳ טוך. ח. ובאשה גזרינן משום חומר עריות אבל בפדיון הבן דליכא אלא עשה לא גזרינן. רשב״א (ועי׳ מהרש״א).

תוס׳ ר״י הזקן

הרי את מותרת לא אמר כלום. שהרי אסורה היא ולא שייך לשון התר בשחרורה, שהשחרור (אינה) [אינו] מתירה עד שתטבול. הרי את לעצמך. משמע שפטרה והתיר לה כל זכות או קצת מזכותו. לגמרי קא״ל. שהתיר ונתן (לה) [לו] כל זכותו כל שכן באשה. אמר לעבדו. שכתב לו כך. יצא לחירות. משום קנסא שמכרו לעובדי כוכבים שמפקיעו ממצות, ועבד שייך במצות כאשה. גט שחרור. להתירו בבת ישראל. שהרי אין האיסור מסולק עד שיעשה לו שחרור. אונו. כוחו ושטרו, אלמא לגמרי קאמר ליה, וכ״ש באשה דלא קני לה גופה דלגמרי קאמר לה וזה אין בו ספק. ואע״פ שהר״ם לא הביא אין לי עסק בגרושין פ״א [ה״ד] אולי כללו בכל כיוצא בזה שכתב [שם], או שהוא טעות סופר. במלוה. פי׳ אע״פ שהמלוה בעין דמלוה להוצאה ניתנה והני זוזי דידה נינהו וזוזי אחריתי הוא דמחייבא ליה, וכן פר״ש, וכן הוא בפרק האיש מקדש [מז, א]. ומ״ש הר״ם [אישות פ״ה הי״ג] שכבר הוציא הדינר, פירוש האיש הוציאו מרשותו כשהלוה אותם לה. בהנאת מלוה. כדמפרש. ארבעה בחמשה. וקידשה באותו תוספת שמוספת על הקרן. האי רבית היא. והיכי קרי לה הערמה. דארווח לה זימנא. פירוש שבא זמן פרעון החוב והאריכה ואמר לה בההיא הנאה שאת נותנת פרוטה לפלוני שיפייס אותי שאאריכך תהיי מקודשת ורישא רבותא קמ״ל שאע״פ שמוחל לה החוב והמלוה בעין אינה מקודשת דהא לית לה הנאה השתא, וה״ה אם אמר לה בההיא הנאה שיש ליך שתתני פרוטה לפלוני לפייסני שאמחול חובי שמקודשת. ובהלכות הרי״ף הבאות מספרד נמצא דמטיא זמנא למגבי ונקטה זוזי בידה למפרעיה ואמר לה בההיא הנאה דקא מרווחנא ליך עד זמן פלוני תהי מקודשת לי וברוב ההלכות ליכא ונקטנהו זוזי בידה דאפילו אין המעות בעולם מקודשת, וזה כפי׳ ר״ש. ורבנו חננאל שפי׳ שהביאה לו מעות ונתנה לו המעות והוא נתנם לה הוא תימה. והר״ם [אישות פ״ה הט״ו] פי׳ דארווח לה זימנא כלומר שהלוה אותה עד זמן פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני מרויח לך להשתמש במעותי עד זמן

תוס׳ ר״י הזקן (המשך)

פלוני ויפה פירש. וא״ת ולכל הפירושים היכא הויא הערמת רבית, רבית קצוצה היא, שאם אמר לחברו תן לי שדה פלוני ואני אלוה אותך כך וכך או אאריך עד זמן פלוני הוי רבית קצוצה, ואיכא למימר דנותן רבית אין לו הנאה במה שנותן ואשה יש לה הנאה בנתינת גופה דבעלה חייב במזונותיה ובכמה דברים, משו״ה גבי אשה לא הוי רבית גמורה. במכר. אם מכר לו קרקע בכסף על מנת שיחזירהו לו. המסייע. שאין נותנין לו תרומה אלא מפני שמסייעם אף לזה אין נותנין אלא מפני שמחזירה. בחליפין. וזה דומה לחליפין שלוקח הסודר ומחזירו וזה ג״כ לוקח המתנה ומחזירה. תן מנה. והוא חזר ואמר הרי את מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני נותן מעותי לפלוני במצותיך וכן בכולם מפרש הכי, שאם לא אמר לה כך לאו כלום הוא דבעינן כי יקח ולא תלקח אשה לאיש, ועוד איך יקנה אותה הלא לא (יתן) [נתן] לה ולא אמר לה כלום, וכתב ר״ש [להלן ח, ב] ולא דמי לתנם לאבא ולאביך דהכא איירי דאיהי קאמרה ליה מעיקרא, אבל התם הוא קאמר לה להתקדש לו והיא אמרה לו תנם לאבא ולאביך, ומשטה היא בו. ע״כ. איכא מאן דאמר א) התם נמי אי הדר ואמר הרי את מקודשת לי בהנאה שיש ליך כשאני נותן מעותי לפלוני במצותיך מקודשת, אלא התם איירי בשהוא מדבר עמה על עסקי קדושיה והיא השיבה כך אם הוא דברי ריצוי מקודשת ואם לאו אינה מקודשת. ולאו מילתא [היא] דבמאי מקדש הלא לא נתרצית (ולא אמר לה כלום) אלא שאמרה לו להפסיד מעותיו והאי דשתקה כי ב) אמר לה הכי מפני שאינה מקפדת על דבריו.